

յօդուած մըն է նաեւ Ա. Երամեանի « Ո՞վ է խենթ վեպը » վրձինը առաջին անգամ տպագրուած, որ կ'անդրադառնայ թէ այդ տիպա-
րը իրական և ժամանակակից ապրուած կեանքէ
առնուած է, և է Պետերբուրգի բժշկական ճե-
մարանն աւարտած Վաղարշապատցի Բագրատ
Նաւասարդեան հայագրի բժիշկը: (էջ 117-121):

Հրանտ — Սամուէլ եւս բերած է իր օժանդա-
կութիւնը մատենագիտական տեսակէտով, խնամ-
ուած ու մանրամասն ցանկը տալով տաղան-
դաւոր հայ վիպագրին տպուած և անտիպ բոլոր
գործերուն, լրացնելով այսպէս գրասէրներու
պրպտութիւնը:

Ռւբախ ենք յայտարարելու որ հետզհետէ կ'ըմ-
բռնուի մեր քով անցեալի մեր լուսաւոր դէմ-
քերը Յոբելեաններով մեզի մօտիկ վերապրե-
ցնելու անհրաժեշտութիւնը, որ լաւագոյն միջոցն
է անոնց գաղափարները աւանդելու մեր ներկայ
սերունդին, գիտակցութեան կոչելու մեր ժողո-
վուրդը ազգային հարստութեանց նկատմամբ:
Բայց կ'աւելցնենք նաեւ այս ամէնէն իսկական
տեսակէտը թէ այս առիթներուն անոնց գրա-
կան ու գեղարուեստական տիեզերքին մէջ նոր
հետազոտութիւններ կատարելը հայ մտաւորա-
կանին ու ժողովուրդին լաւագոյն և տեսական
տուրքը պիտի ըլլայ իր փառքի Զաւակներուն:

Հ. ԵՍԱՅԻ ԳՈՌԻՋԵԱՆ

ԱՅԳԵԿՈՒԹՔ. — Գրեց Բենիամին Նուրիկեան. 1937.
Վեպա Նիւ Եօրք. էջ 248, գինը՝ 1,50 տուր:

Հայ գիւղագրական գրականութիւնը որ յա-
տուկ հրապոյր մ'ունի մեզի համար իր շունչով
և ազգագրական տեսակէտով՝ ահա նոր հատո-
րով մ'ալ կը հարստանայ, այս անգամ Խար-
բերդի բաժնիով՝ յետ Թուրքիոյն և Համաստե-
ղի ծանօթ և գնահատելի գործերուն:

Պ. Բ. Նուրիկեան շուրջ 20 տարիներ առաջ
ապրող գիւղի մը յիշատակները կը պարզէ մեզի
« Այգեկութեան » մէջ, որ, ինչպէս կը յայտա-
բարէ « զոյգ մը խօսքով » հաւաքածոյ մ'է նա-
խապէս « Պայքար »-ի, « Հայաստանի կոչնակ »-ի,
« Անահիտ »-ի և « Նոր գիր »-ի մէջ հրատարակ-
ուած կտորներու: Պրն. Յ. Աւագեան շողջողուն
յառաջաբանով մը ընթերցողներուն կը յանձ-
նարարէ գիւղաշունչ « Այգեկութեան »:

Հեղինակը երեք մասերու կը բաժնէ իր հա-
տորը. Ա. մասը « Գիւղը որ կ'ապրէ » 51
կտորներով, Բ. մասը « Անուշ երկիր ազատու-

թեան » 9 կտորներով, և Գ. մասը 2 կտորներով,
այսինքն « Թուրքիոյն » և « Էնդի դէմէն լինչ
լուր, Վարպետ »:

Եւ ահա կը սկսի նկարագրել մեզի « Գիւղը »
որ կ'ապրի, գիւղի մը օրական կեանքը. խոր-
հրդածութիւններ, նորանոր տեսիլներ կենդանի
և անկենդան բնութեան վրայ:

« Այգեկութեան » մէջ ամէնէն առաջ աչքի կը
գարնեն մեր հայրենիքի հսկայ լեռները. Մա-
րիաւ լեռը՝ արշալոյսի ոսկէգօծ խաղերուն մէջ.
Հաճի պապան՝ իր հիւրիկներով ու կուժկոտորու-
նելով, Աղուէս լեռը՝ իր վաղեմի գրոյցներով և
պատմութիւններով, և Մաստաւը՝ իր սպիտակ
ճակատով: Հոն կենդանի կը լսուի վազքը Եօր-
նակի. գիւղական պարզ ու անմեղ զբօսանքները,
կոչնակին ձայնը, և հեռուն ծերաբերու մէջէն՝
կաքաւին երգը: Անո՞յ յիշատակներ:

« Այգեկութեան » տեսարան մը՝ « Մեր շուկան »,
գիւղական շուկայ: Հեղինակը արեւելցիի մը
պարզութեամբ կը քալէ անոր նեղ ու ցած փո-
ղոցներէն, կու տայ ճշգրիտ պատկերը արեւելքի
մեր շուկաներուն յատուկ գծերով. հոն աչքի կը
գարնէ բոլորի խանութը՝ իր լայնափոր բողո-
նելով, երկաթագործը՝ արիւն քրտինք եղած
ծեծելով հրաշէկ երկաթը՝ որ « կրակէ արցունք-
ներ կը սփռէ ». անդին փուռը՝ իր հացի թարմ
ու անոյշ հոտով. հոն՝ մսավաճառը, սափրիչը,
թիթեղագործը, և հուսկ « շուկային մէկ ծայրը
միտ մենակ քէնոտ առանձնութեան մը մէջ կը
կենայ թաղկեգործին խանութը »:

Այս և ասոր նման բազմաթիւ տեսարաններ
ինչպէս « Բելիարը », « Կաքաւին երգը », « Արա-
գիլին պէս », « Կալի տղան », « Կարաւանը »,
« Հայրենի կաղանդ », « Պտղունց մը խելք » են,
կը կազմեն Բ. Նուրիկեանի « Այգեկութեան » 250 էջոց հատորը:

Հեղինակին պատմելու ոճը բնական է ու ճշգրիտ
առանց արուեստականութեան, առանց խճողումի
կամ երեւակայական ցնորքներու. իր « գիւղա-
նկար »ը տասնեակնից տարի առաջ իմ տեսած Հիւ-
սենիկին և իր շրջակայքին լուսապատկերն է:

Յարգելի հեղինակը նուրբ գիտողութիւն ունի,
կ'անդրադառնայ, կը տեսնէ ամէն ինչ որ յա-
տուկ բան մ'ունի իր մէջ, ու ան հոգի և շունչ
կու տայ անխօս էականներուն անգամ, կը հասկնայ
անոնց խորհուրդը. կը տեսնէ լեռի ժայռերը՝
որոնք վայրի թուզի ճիւղեր խածք են, նշենին՝
որ ծաղկի խուրձեր գրկած է, և կատուի աչքե-
րուն մէջ կը կարգայ սրտագրաւ պաղատանք մը:

Իր արուեստը կարծես համապատասխան է մի-

շավայրին զոր կը նկարագրէ, այլապէս՝ ազ-
նուական պատկերներ շինական կեանքին հետ
պիտի չկարենային յարմարիլ. այսպէս իրեն հա-
մեմատ որոտումը « գիւղին կողը կը պատռէ ».
« Կէսօր կ'ըլլայ. արեգակը իր հասած դուռը
կը կախէ երկինքէն ». « Երկիրը կ'արտաշնչէ քու-
նէն արթնցող գոմէշի մը պէս », կամ « գետինը
թունաւոր ճանճերէ խայթումը գոմէշի մը պէս
կը ցնցուէր յանկարծ. կը թօթուրտէր և կապը
կտրած կը փախէր քարէ քար կը զարնէր կար-
ծես (երկրաշարժը մտքերնիդ բերէր) և նման
ուրիշ շատ մը պատկերներ:

Լեզուն մաքուր է, բայց յատուկ նպատակով
մը խառնուած և հիւսուած գաւառական ասա-
ցուածքներով և բառերով:

Նուրիկեանի պատմութիւնները գիւղական պատ-
կերներ ու տեսարաններ ամէնքը՝ չունին վէպի
հիւսուածք, ինչ որ արդէն նպատակէն ալ դուրս
կը տեսնուի: Մեզի կը մնայ սեւեռիլ իր տեսա-
րաններուն որ կ'անցնին, և հոն նշմարել ու գտնել
տիպարներ, ու նկարագրներ քաղել: Հեղինակը
շարժանկարի արագութեամբ կ'անցնէ մեր առ-
ջեւէն այդ տեսարանները, հետաքրքրական՝ ինչ-
պէս իր գտած վերնագրիները. հոն, սակայն, ստէպ
անակնկալի կը մատնուինք՝ երբ յանկարծ յա-
ջորդ էջին մէջ կը վերջանայ խօսքը անձի մը
կամ դէպքի մը վրայ՝ սպասումի մէջ թողով
ընթերցողը. կարծես թէ բոցեր են որ կը փայլին,
ու կայծեր որ կը մարին՝ մեզի վայրկենական
հաճոյք մը պատճառէն յետոյ:

Այս տեսակէն են՝ « Գիւղի փեսան », « Վարժա-
պետը », և « Այսօր ուրբաթ է » պատմութիւնները:

Մեզած գիւղի մը կեանքը ահա՝ զոր ապրած
ու սիրած ենք, և որ գրչի հնարքով մը կը վեր-
ապրի. և ասոր համար է որ ուրախութեամբ
կ'ողջունենք Նուրիկեանի « Այգեկութեան », պահե-
լով զայն իբրեւ թանկագին աւանդ մը՝ որ իր
մէջ մեր քանդուած հայրենիքի աւանդութիւն-
ները կը ծրարէ անմիտ ու անմոռանալի յիշա-
տակով, և վստահ ենք թէ շատեր գոհ պիտի
ըլլան այդ հատորին ընթերցումով, մանաւանդ
մեր սիրած Խարբերդի սիրելի հայրենակիցները:

Հ. ՄԻՔԱՅԷԼ ՅՈՎՀԱՆՆԵՍԵԱՆ

« ԶՈՒԱՐԹՆՈՅ » (Հրանտ Բալուեանի, Տպ. Բարեգ,
1937).

Բալուեան, իբրեւ տարեգրքի հեղինակ, կրնայ
մրցիլ Թէոդիկի հետ, ու թերեւս, այս մարզին
մէջ, ունի աւելի փայլուն ապագայ: Յիշուի

եթէ բաղդատենք առաջին « Ամէնուն տարեցոյց »-ը
առաջին տարեգրք « Զուարթնոց »-ին հետ, տար-
բեր համոզման չենք յանգիր:

Բայց Թէոդիկ ահա վերայ էր, Բալուեան « առ-
հակա » է, Եղիայի բացատրութեամբ, և եր-
կորդը միշտ պէտք պիտի ունենայ առաջին
փորձառութեան: Թէոդիկ « հին գլուխ » էր բառին
ոչ — հակակրեւի իմաստով: Հայ անցեալին հետ
կապուած էր սերտիւ: Նամակներ, հին վաւե-
րագիրներ, անհետացած դէմքեր, ծերունազարդ
գրողներ կ'ընդունէր թեւաբաց, մոռնալու աս-
տիճան... ներկան, իր բոլոր երեսներով, հա-
յուն թէ օտարին համար, գեղարուեստի թէ
գիտութեան համար:

Բալուեան անցեալին կապուած ըլլալով հան-
դերձ... « նոր գլուխ » է, բառին ծանօթ իմաս-
տով, և հետեւաբար աւելի խոստովանից:

« Զուարթնոց »-ի մասին շատեր խօսած են ար-
դէն, մենք նպատակ չունինք մի առ մի վեր-
լուծելու ի լոյս ընծայուած գրութիւնները. կ'ու-
զենք յիշել միայն որ գրական բաժնին մէջ տա-
ղանդով գրուած էջեր ունին Տիրան Զրաքեան
և Կոստան Զարեան: Բալ Վալերիի « Ծովա-
հայեաց գերեզմանատուն »-ին մէջ կան շատ գե-
ղեցիկ տողեր «... Արեւը կը շողայ, երազը ար-
ուեստ է », և նման ուրիշներ:

Կան տակաւին գրականութեան և գեղարուես-
տի նուիրուած ուշագրաւ ուսումնասիրութիւն-
ներ, և ժամանակագրութիւն մը (քրոնիկ) զոր
կազմած է նոյն ինքն Բալուեան:

Ստուար հատոր մը վերջապէս, որուն մասին
կ'ուզենք ըսել, ինչ որ չեն ըսած ուրիշներ այս
կամ այն նկատումով: Մեր նպատակն օգտակար
ըլլալ է միայն: « Զուարթնոց »-ը համակրանքի
արժանի համարելով կը համարձակինք կարգ մը
թեւադրութիւններ ընել:

ա) Աւելի խնամք ունենալ հայ լեզուին հան-
դէպ:

բ) Աւելի լրջութիւն լուսանկարներու հրա-
տարակութեան մէջ, (անհրաժեշտ չէ գիտնալ
թէ « Գեւ »-ին դէմքն ինչպէս է):

գ) Հայ ինքնագիր էջերու արտագրութեան
զարկ տալ, կարելի եղածին չափ խուսափիլ
թարգմանութիւններէ:

դ) Ձանալ մասնագէտներ ապահովել, որպէսզի
արտայայտուին իրենց ճիւղերուն մասին:

ե) Ըլլալ արդար, չվարկաբեկել ո՞ր և է հայ
արժէքաւոր մտաւորական, եթէ նոյնիսկ ան
անձնական թշնամի մ'է: (Նշան Պէշիկթաշեա-
նին « մտքի մերկութիւն, աղքատութիւն » վերա-